

Юбилеи и годишнини

ГЕОГРАФИЯТА КАТО ЖИТЕЙСКА МИСИЯ –
ПРОФ. Д-Р РУМЕН ЛЮБЕНОВ ПЕНИН НА 65 ГОДИНИ

Димитър Желев

DOI: 10.35101/prg-2023.1-2.9

На 27 май 2023 г. уважаваният български учен географ проф. д-р Румен Пенин навърши 65 години. Той е роден в гр. Септември (1958 г.), където завършва основното и средното си образование. В периода 1978–1983 г. е студент в специалност „География“ на Геолого-географски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, като същевременно придобива втора специалност „История“. От 1983–1985 г. е учител по география в 7 СУ „Св. Седмочисленици“, а от 1985–1989 г. е редовен аспирант (докторант) в Катедра „Геохимия на ландшафтите и география на почвите“ в Географския факултет на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“. Негов научен ръководител е Николай Сергеевич Касимов – академик, водещ физикогеограф в СССР и Русия.

В Москва на 1 септември 1989 г. Румен Пенин защитава своята дисертация на тема „Ландшафтно-геохимическая оценка заповедных территории Югозападной Болгарии“ (прев. „Ландшафтно-геохимична оценка на резерватните територии в Югозападна България“). От 1989 г. е преподавател в Софийския университет, като през 1997 г. е избран за доцент, а от 2013 г. – за професор. Ръководи магистратура „Физическа география и ландшафтна екология“ в Геолого-географския

факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през периода 2003–2006 г. и ръководител на катедра „Ландшафтна екология и опазване на природната среда“ (тогава „Ландшафтознание и опазване на природната среда“) през периода 2006–2014 г., дългогодишен член е на Факултетния съвет на Геолого-географския факултет. Проф. Румен Пенин е автор на стотици научни и научнопопулярни статии и десетки учебници, учебни пособия и помагала за основното, средното и висшето образование.

ПРИНОСИ В ЛАНДШАФТНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ И В ГЕОГРАФСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ НА СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

С успешната защита на своята дисертация „Ландшафтно-геохимическа оценка заповедных територии Югозападной Болгарии“ и започването на академична кариера в Софийския университет Румен Пенин поставя началото на една забележителна поредица от регионални ландшафтно-геохимични изследвания на българската природа. Те са реализирани самостоятелно, в съвместна работа с докторанти и дипломанти или в екипно партньорство с колеги учени от СУ. В основата на тези изследвания е басейновият подход, който позволява детайлно изследване на местните геохимични особености на ландшафтите, породени от естествени фактори и антропогенни въздействия. Примери за това са изследванията на водосборните басейни на реките Струма, Сазлийка, Крумови-

ца, Провадийска, Искрецка, Мътивир, Черни Осъм, Джерман, Искър, Палакария, Янтра, Сотирска, Марица, Широколъшка, Искрецка и др.

Благодарение на усърдната, плодотворна и целенасочена научна работа на Р. Пенин в българската географска наука се налагат нови за страната концепции и термини, които се възпроизвеждат и използват впоследствие в работата на редица други изследователи: басейнов подход, екогеохимия на ландшафтите, биогеохимия на ландшафтите, техногенеза на ландшафтите, ландшафтно-геохимични бариери и аномалии, кларк на концентрация и кларк на разсейване на веществата в литосферата, урбоекология, предмониторингови изследвания и др. Забележителен е списъкът от самостоятелни и колективни научни статии, посветени на тези особености – над 170 към началото на 2023 г.

Важно място в изследванията на Румен Пенин заемат планинските територии. Проучени са геохимичните особености на ландшафтите във: Рила, Пирин, Витоша, Стара планина, Осоговска пл., Славянка, Беласица, Влахина, Малешевска пл., Огражден, Средна гора, Родопи и др. Също така професорът публикува в съавторство и статии с ландшафтно-геохимична тематика за територии в чужбина (планината Боздаг, Атонския полуостров, о-в Тасос, крайбрежието на Ладожкото езеро и др.). Важно място в научното му творчество заемат изследванията върху техногенните геохимични аномалии в ландшафтите в района на Златица–Пирдоп, Кремиковци, Марица изток, Ада тепе, Перник, Враца, Сливен, Бургас, Варна, Благоевград, Видин, Стара Загора, Шумен и др.

С пионерен характер са статиите му „Геохимична оценка на дънните отложения на река Струма и заболяемост от някои злокачествени новообразувания по общини в Благоевградски окръг“ (1991, в съавт. със З. Валерианова, Ив. Димова, Ш. Данон, Х. Цветански, Л. Христова), „Компютърни системи в обработката на екологогеографска информация“ (1992, в съавт. с Д. Биров), „Биогеохимична специализация на ландшафтите в резервата „Острица“ (1992) и др.

Основен инструмент за популяризиране на ландшафтно-геохимичните изследвания е методическата подкрепа, която Румен Пенин оказва на своите дипломанти и докторанти през годините. Благодарение на активната му съвместна работа с младите учени са написани редица научни статии, които допринасят съществено за географското изследване на България. През годините Румен Пенин е бил научен ръководител на над 40 дипломанти и на трима докторанти (Д. Желев, З. Чолакова, Цв. Богданов).

Чрез дългогодишната и последователна научна дейност Румен Пенин остава ярка библиографска следа. Той е съавтор в колективния монографичен труд „Физикогеографски и ландшафтни изследвания в района на Земенския стационар“, обобщаващ физикогеографските и ландшафтни изследвания при Земенския ландшафтен стационар (1993). Съавтор е на „Атлас околна среда на Република България“ (1995), автор е на „Ръководство по геохимия на ландшафтите“ (1997), публикува съвместно с М. Контева „Ръководство по физическа география на света“ (1999). Съавтор е и на „Многоезичен терминологичен речник по физическа география“ (2003) заедно с Е. Николова и З. Калева, автор е на излезлия от печат през 2007 г. „Терминологичен речник по физическа география и ландшафтна екология“.

Основни книги с монографичен характер в научното творческо на Румен Пенин са „Природна география на България“ (2007); „Ландшафтна геогра-

фия на България“ (2011, в съавторство с А. Велчев, Н. Тодоров и М. Контева), „Physical geography of Bulgaria“ (2012) и „Природна география на континентите“ (2023, в съавторство с Д. Желев). Под неговата научна редакция излиза юбилейният сборник с научни статии „40 години Катедра „Ландшафтознание и опазване на природната среда“ (2013).

Румен Пенин е ръководител или участник в редица национални и международни научноизследователски проекти и експедиции: „Състояние на съвременните ландшафти и оценка на антропогенизацията в пограничните планини на Краището“ (2018), „Съвременна структура и геоecологично състояние на ландшафтите в Осоговска планина“ (2017), „Ландшафтно-ecологични проучвания на планината Огражден“ (2016), „Съвременна структура и антропогенизация на ландшафтите в планината Огражден“ (2015), „Пространствена структура, функциониране и геоecологични проблеми на ландшафтите в Малешевска планина“ (2013), „Осигуряване на условия за повишаване квалификацията на детски учители и педагогически специалисти: „Обучение на учители за формиране на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда“ (2012), „Център и мрежа за интеркултурен диалог и образование“ (2004), „Природозащитно обучение в народните паркове „Рила“ и „Централен Балкан“ (2001) и др.

Участва с доклади в международни и национални конгреси, симпозиуми и конференции. През 1992 г. участва в XVII Международен географски конгрес във Вашингтон, САЩ, а през 1994 г. в XV Международен конгрес по почвени науки в Акапулко, Мексико. Участник е в няколко международни научни географски експедиции – Кавказ 1987; Монголия–Гоби 1990; Ладога 1991, 1992, 1995, 2007; Рила 1994, планината Боздаг (Гърция), Света гора, Берковска планина и Козница, Бурел, Малешевска планина, Влахина, Огражден и др.

Румен Пенин е член на Комисията „Ландшафтни анализи и ландшафтно планиране“ към Международния географски съюз – International Geographical Union (IGU). Той е главен редактор на е-списание „Географ“ (издание на СНЦ „Български географски портал – Географ БГ“) и член на редакционната колегия на списание „Известия на Българското географско дружество“ (Journal of the Bulgarian Geographical Society), издание на БГД.

В своята академична кариера Румен Пенин чете лекции по бакалавърските курсове „Природна география на България“, „Природна география на континентите“, „Природна среда за развитие на туризма“, „Природна география на Балканския полуостров“ и магистърските курсове „Геохимия на ландшафта“, „Екогеохимия“, „Биогеохимия“ и „Полеви и лабораторни методи на изследвания“. Част от тези курсове преподава във факултетските програми за следдипломна квалификация на учители.

Много са отличителните приноси на Румен Пенин в развитието на висшето географско образование в Геолого-географския факултет. Два от тях са най-важни: първият е свързан с богатата илюстративност на четените от него лекции за природата на България и света. Тази картинност е технически обезпечавана през годините чрез диапозитивно прожектиране и мултимедийни проектори. Вторият дидактически принос, който е оставил ярки спомени сред студентите му, е организирането на над 250 учебни практики, образователни екскурзии и планински походи в страната и чужбина.

През 2010 г. и 2015 г. е ръководител на български студентски отбор, участвал в Големия географски фестивал на Руската федерация, организиран ежегодно в Санкт Петербург от Руското географско дружество, като през 2015 г. отборът на България печели първа награда в конкурсната програма за географска презентация на регион.

ПРИНОСИ В УЧИЛИЩНОТО ГЕОГРАФСКО ОБРАЗОВАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Професионалната кариера на Румен Пенин започва като учител по география в столичното 7 СУ „Св. Седмочисленици“. Наред с дидактическата работа в клас, той организира множество учебно-познавателни екскурзии и походи за ученици – педагогически маниер за неформално образование, който продължава по-късно в СУ.

Над 150 са учебниците, учебните помагала, книгите за учители, атласите, чийто автор и съавтор е Румен Пенин през периода 1993–2023 г. В основата си те са за различните класове, изучаващи учебния предмет „География и икономика“ от 5. до 12. клас, но също така библиографичната справка показва заглавия и в учебните предмети за начално образование „Околен свят“ (по-рано „Роден край“) и Човек и общество (по-рано „Родинознание“). Част от учебниците в гимназиалния етап са адаптирани с английско- и немскоезична версия за нуждите на езиковите гимназии в страната.

Характерен авторски белег на училищните учебници по география е богатото и атрактивно илюстриране на уроците със снимки, графики, карти – безспорен дидактически принос, който впоследствие се налага за норма сред учебниците на други български автори.

През годините Румен Пенин е консултант и рецензент на множество атласи, карти, енциклопедични издания и др. Той е участник в редица национални образователни програми, проекти и комисии. Негова заслуга за развитието на училищната география в България е организирането на първото Национално състезание по география и икономика в Република България (2003) и създаването на Националната олимпиада по география и икономика (2005), като до 2010 г. е председател на Националната комисия за провеждане на олимпиадата и ръководител на националния отбор на България, представящ страната на международни ученически състезания и олимпиади. Годици наред е консултант и член на жури по проекта „1000 стипендии“ на Фондация „Комунитас“ – дейност, чрез която стипендии и подкрепа получават десетки ученици с интерес към географията.

ПРИНОСИ ЗА ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ГЕОГРАФИЯТА В ОБЩЕСТВОТО

Многогранна е дейността на Румен Пенин за популяризиране на географското образование и географската наука в България. Той е идеолог и създател на Българския географски фестивал и председател на организационния му ко-

митет. Фестивалът се провежда ежегодно от 2015 г., като домакини са различни градове от страната (Ямбол, Казанлък, Пазарджик, Русе, Стара Загора, София). Фестивалът е най-голямото събитие, целенасочено организирано за популяризирането на науките за Земята в българското общество. Традиционно фестивалната програма включва редица събития (изложби, презентации, щандове, състезания, демонстрации и т.н.), насочени към ученици, учители, студенти и граждани. Фестивалът е форум, където се срещат науката, образованието и бизнесът. Под шапката на Фестивала се провеждат и ежегодни национални географски конкурси на различна тематика.

Автор е на фотографската изложба „Географията, като пътешествие, Географията, като приключение...“, представена в над 100 селища на страната. През 2014 г. организира втора самостоятелна фотодокументална и образователна изложба – „Географията приключение и пътешествие“, показана също в десетки градове на страната.

Наред с представянето на изложбите Румен Пенин е осъществил стотици научнопопулярни презентации пред ученици от различни училища в цялата страна. Основен акцент в презентациите му пред ученици и учители са пътуванията в различни страни на света.

Част от дейността му на успешен научен комуникатор е издаването на книги от поредицата „География на континентите“: „География на континентите и океаните“ (2001), „География на Африка“ (2003), „География на Южна Америка“ (2005), „География на Северна Америка“ (2011) и „География на Азия“ (2017). Към научнопопулярната писателска дейност трябва да се отбележат книгата „100 национални туристически обекта – пътеводител“ (2010, в съавторство със С. Идакиев). Румен Пенин е автор на десетки научнопопулярни статии, публикувани в образователния сайт Географ БГ, списание „География 21“, уеб сайта на National Geographic и др.

Като член на Българското географско дружество е организиран семинари с презентации и дискусия с почетните му членове Боян Петров (по повод изкачването на вр. Анапурна) и Симеон Идакиев.

Румен Пенин е известен като страстен пътешественик, посетил над 110 държави. Той допринася за добрия обществен образ на географията чрез многобройните си медийни участия и интервюта в телевизии, радиа, вестници, уеб сайтове. Герой е в един от епизодите (озаглавен „Географът“) на култовото предаване „Атлас“ на Българската национална телевизия.

Чрез своята научна и образователна дейност проф. д-р Румен Пенин допринася за интелектуалното добруване на българската нация. Личността му е еталон за академична етика и е морален компас в бурното съвремие.

От името на признателните му студенти и доброжелателни колеги му пожелаваме здраве и творческо вдъхновение!